

November 2005

Mänskliga rättigheter

Barnets rättigheter

En lättläst skrift
om konventionen om barnets rättigheter

REGERINGSKANSLIET

Mänskliga rättigheter

Barnets rättigheter

En lättläst skrift
om konventionen om barnets rättigheter

Produktion: Utrikesdepartementets press-,
informations- och kulturenhet
Illustrationer: Marie Kassman
Tryck: Edita Norstedts Tryckeri, oktober 2005
ISBN 91-7496-357-0
Art.nr: 05.052

Förord

Den 20 november 1989 sade Förenta Nationerna ja till konventionen om barnets rättigheter.

En konvention är regler, som många länder har kommit överens om. I konventionen finns regler som ska skydda barns mänskliga rättigheter.

Det är en viktig konvention. I barnkonventionen samlas för första gången alla rättigheter som gäller för alla barn och ungdomar upp till 18 år.

Nästan alla länder i världen lovar att följa reglerna i barnkonventionen.

Sverige var ett av de första länderna som skrev på barnkonventionen.

Vi lovar att rättigheterna ska gälla för alla barn och ungdomar i Sverige.

Politikerna i riksdagen, regeringen, landstingen och kommunerna ska alltid tänka på vad som är bäst för barn när de bestämmer olika saker.

Sverige har nu en särskild plan för barnkonventionen.

Det är en plan för hur politiker och andra ska göra för att följa reglerna i barnkonventionen.

Vi ska också tänka på vad som är bäst för barn
när vi samarbetar med andra länder.
När vi hjälper fattiga länder vill vi
att länderna ska arbeta för barnets bästa.
Barn ska få gå i skolan.
Barn ska inte vara soldater i krig.
Barn ska inte ha farliga arbeten.

Vuxna måste börja lyssna på barnen.
Det ska vi säga till ledare från olika länder
när vi träffar dem på möten om barnets rättigheter.

Laila Freivalds,
utrikesminister

Idén om barnets rättigheter

I början av 1900-talet var det ett stort krig i Europa, första världskriget.

Barn hade det mycket svårt under kriget.

Men regeringarna tyckte inte att de hade något ansvar för barnen i de länder de krigade mot.

De barnen var fiendens barn.

Några människor tyckte att det här var fel.

Efter kriget startade de föreningen Rädda barnen i Storbritannien och Sverige.

Rädda barnen sade att vi alla har ansvar för alla barn.

Rädda barnen ville ha regler som skyddar barnets rättigheter.

Efter första världskriget började länder att samarbeta för att det inte skulle bli krig igen.

Länderna bildade Nationernas förbund.

Men det blev krig igen.

Efter andra världskriget bildade länderna

Förenta nationerna, FN.

I FN arbetar länderna tillsammans för fred.

Både Nationernas förbund och FN har skrivit deklARATIONER om barnets rättigheter.

I deklARATIONERNA sade ledarna i världens länder att de tycker att det är viktigt med barnets rättigheter.

Men regeringarna lovade ingenting.

Därför arbetade Rädda barnen och andra föreningar för att få en konvention om barnets rättigheter.

I en konvention finns det regler.

Den regering som skriver på en konvention lovar att följa reglerna.

Nästan alla länder har skrivit på

Arbetet med konventionen om barnets rättigheter började 1979.

1989 var den nya barnkonventionen klar.

Nu har nästan alla länder skrivit på konventionen.

Ländernas regeringar lovar att följa reglerna.

FN har flera olika konventioner om mänskliga rättigheter.

Men ingen annan konvention har fått så stort stöd av världens länder.

Varför? Det beror på flera olika saker.

Människor har mer och mer läst och sett i TV hur krig, fattigdom och orättvisor drabbar barn.

Många föreningar har talat om för politiker hur barn har det.

Fler och fler politiker har förstått att det är viktigt med barnets rättigheter.

Nästan alla länder har skrivit på barnkonventionen

Alla rättigheter för alla barn

Konventionens rättigheter ska gälla för alla barn i alla länder.

Konventionen säger att det är regeringen i varje land som ska skydda barnet och ta ansvar för att barnet får sina rättigheter.

Många länder är fattiga.

De har inte pengar till att ge barn olika rättigheter.

Men det står i reglerna att de ska göra allt vad de kan.

Regeringar kan också be andra länder om hjälp.

Det står i reglerna att länder ska samarbeta för barnets rättigheter.

Det finns olika sorters mänskliga rättigheter.

FN har flera olika konventioner om mänskliga rättigheter.

En form av rättighet är att alla människor ska få säga vad de tycker och vara med i föreningar.

En annan form av rättighet är att människor ska få äta sig mätta och lära sig att läsa och skriva.

Ledarna i olika länder har inte varit överens om vilken sorts rättigheter som är viktigast.

I konventionen om barnets rättigheter finns alla sorters rättigheter med.

Alla sorters rättigheter är lika viktiga.

Viktiga regler

De olika reglerna i konventionen om barnets rättigheter kallas för artiklar.

Det finns 54 olika artiklar.

Alla regler är lika viktiga.

Men det är ändå några artiklar som är bra att läsa först och att komma ihåg.

I artiklarna 2, 3, 6 och 12 finns viktiga regler.

När du läser de andra artiklarna ska du tänka på vad som står i de här artiklarna.

Artikel 2 handlar om att reglerna gäller för alla barn.

Alla barn är lika mycket värda.

Inga barn får bli diskriminerade, det vill säga bli sämre behandlade.

Det har ingen betydelse vilken färg barnet

och barnets föräldrar har på huden,

om barnet är flicka eller pojke,

vilket språk barnet talar,

vilken gud barnet tror på,

om barnet har ett funktionshinder

eller om barnet är rikt eller fattigt.

Mobbning i skolan kan till exempel vara diskriminering.

Artikel 3 handlar om barnets bästa.

Politiker, myndigheter och domstolar ska alltid tänka på vad som är bäst för barn

när de bestämmer sådant som gäller barn.

I artikeln står det att barnets bästa ska komma i främsta rummet.

Det betyder att det ibland finns saker som är viktigare än barnets bästa.

Men politikerna måste alltid kunna visa att de också har tänkt på barnen.

Artikel 6 handlar om att barnet har rätt till liv och utveckling.

Rätt till liv betyder att länderna ska se till att barn inte blir dödade.

Det kan vara både att barn inte blir dödade i krig och att barn får vård och mediciner när de är sjuka så att de inte dör av sjukdomar.

Rätt till utveckling betyder att länderna ska göra vad de kan för att ge barn en bra barndom.

Barn behöver många saker för att utvecklas bra.

Det kan vara trygghet, kärlek, mat, sjukvård, ett hem, möjlighet att leka och att gå i skolan.

Artikel 12 handlar om att barnet har rätt att säga hur det vill ha det.

Vuxna ska lyssna på barn.

Vuxna
ska lyssna
på barnen.

Myndigheter och domstolar ska fråga barnet vad det tycker och lyssna på barnet när de bestämmer saker som gäller barnet. Det kan vara om barnets föräldrar ska skiljas och de inte är överens om var barnet ska bo. Då ska domstolen fråga både mamman, pappan och barnet hur de vill ha det. Det kan också vara att lärarna i skolan frågar barnen vad de tycker innan de bestämmer saker. Politiker i en kommun ska fråga barn vad de tycker innan politikerna bestämmer hur kommunen ska använda sina pengar.

De andra artiklarna i konventionen om barnets rättigheter

Artikel 1 handlar om vem som är barn. Alla människor under 18 år är barn.

Artikel 4 handlar om hur länderna ska göra för att följa reglerna i konventionen. Länderna ska ändra sina lagar så att lagarna blir bra för barn. Länderna ska göra allt de kan för att ge barn rättigheter. Rika länder ska hjälpa fattiga länder.

Artikel 5 handlar om att länderna måste förstå att det är föräldrarna som har ansvar för barnet. Föräldrarna ska hjälpa barnet så att det får sina rättigheter.

Artikel 7 och 8 handlar om att alla barn har rätt att veta vem han eller hon är.
Barnet har rätt till ett namn och till att vara medborgare i ett land.
Barnet har också rätt att veta vilka som är barnets föräldrar.

Artikel 9 handlar om att barn alltid, när det går, ska få vara hos sina föräldrar.
Om föräldrarna skiljer sig har barnet rätt att träffa både mamma och pappa.
Men ibland är det bäst för barnet att inte bo hos föräldrarna.
Och ibland är det bäst för barnet att inte träffa den ena föräldern.
Det kan vara om föräldrarna slår barnet eller inte kan ta hand om sitt barn.

Artikel 10 och 11 handlar om att barn och föräldrar har rätt att träffa varandra även om de bor i olika länder.

Barn och föräldrar har rätt att träffa varandra.

En förälder får inte flytta till ett annat land med barnen utan att den andra föräldern vill det.

Länderna ska komma överens om hur de ska hjälpa barn och föräldrar så att de kan träffas.

Artikel 13, 14 och 15 handlar om att barnet har rätt att säga vad det tycker.

Barnet har rätt att tänka fritt, att tro på vilken gud det vill och att vara med i olika föreningar.

Artikel 16 handlar om att barnet har rätt till privatliv.

Det kan till exempel vara att föräldrar inte ska läsa sina barns brev och dagböcker.

Det kan också vara att barnet ska kunna stänga en dörr och få vara i fred när det går på toaletten i skolan.

Artikel 17 handlar om att barnet har rätt att läsa bra tidningar och böcker och få information på annat sätt, till exempel radio, TV och Internet.

Länderna ska ha lagar som skyddar barnet mot filmer och texter som kan skada barnet.

Artikel 18 handlar om att det är föräldrarna som tillsammans har ansvaret för barnet.

Föräldrar ska alltid tänka på vad som är bäst för barnet.

Länderna ska hjälpa föräldrarna så att de kan vara bra föräldrar.

Ett sätt att hjälpa föräldrarna är att det finns bra daghem där barn kan vara när föräldrarna arbetar.

Artikel 19 handlar om att skydda barn mot våld hemma.

Länderna ska skydda barn mot föräldrar och andra vuxna som slår barnet, är elaka mot barnet, eller tar hand om barnet dåligt på något annat sätt. Det kan vara att föräldrarna missbrukar alkohol eller narkotika eller att föräldrarna utnyttjar barnet sexuellt.

Artikel 20 och 21 handlar om barn som inte kan bo hemma hos sin familj.

Länderna ska se till att barnet får bo i en annan familj.

Det bästa är om barnet får bo hos släktingar.

Ibland kan ett barn adopteras av en familj i ett annat land.

Myndigheter och domstolar som bestämmer var barn ska bo ska alltid tänka på barnets bästa.

Artikel 22 handlar om barn som är flyktingar.

Länderna lovar att ge barn som kommer till landet skydd och hjälp.

Det gäller både barn som kommer ensamma och barn som kommer med sina föräldrar.

Ett ensamt barn ska få hjälp att hitta sina föräldrar.

Om man inte kan hitta föräldrarna eller andra släktingar ska barnet få samma skydd och hjälp som andra barn får när de inte kan bo hos sina föräldrar.

Artikel 23 handlar om barn med funktionshinder.

Länderna ska se till

att barn med funktionshinder får bra liv.

Barn med funktionshinder ska kunna gå i skolan
och vara med i samhället på andra sätt.

Barnet och barnets familj ska få den hjälp de behöver.

Hjälpen ska vara gratis eller så billig

att människor har råd att ta emot hjälp.

Länder ska tillsammans lära sig mer om

hur de kan hjälpa barn med funktionshinder på bra sätt.

Rika länder ska hjälpa fattiga länder.

Artikel 24 handlar om barnets rätt till hälsovård
och sjukvård.

Länderna lovar att göra allt de kan

för att barn ska få bra hälsa.

Alla barn har rätt att få vård när de är sjuka.

Kvinnor som väntar barn

och mammor med nyfödda barn

ska få bra vård.

Föräldrar ska få lära sig hur de ska mata

och vårda sitt barn.

Rika länder ska hjälpa fattiga länder.

Artikel 25 handlar om barn som inte bor hemma
hos sina föräldrar.

Den myndighet som har ansvar för barnet

ska se till att barnet får bra vård eller behandling.

Artikel 26 och 27 handlar om barnets rätt till trygghet. Familjer ska få hjälp så att barnet har det bra även om föräldrarna är fattiga, sjuka eller arbetslösa. En förälder som inte bor med barnet ska också ta ansvar för sitt barn. Det kan vara att betala så att barnet får mat, kläder, bostad och annat som barnet behöver.

Artikel 28 handlar om barnets rätt att gå i skolan. Alla barn ska gå i grundskolan. Det ska vara gratis. Länderna ska se till att fler barn får gå i gymnasiet och annan högre utbildning. Rika länder ska hjälpa fattiga länder.

Artikel 29 handlar om vad barnet ska lära sig i skolan. Varje barn ska få utvecklas så mycket det går. Barnet ska vara väl förberett för sitt liv som vuxen. Barnet ska lära sig om mänskliga rättigheter och att alla människor är lika mycket värda. Barnet ska också lära sig att vara rädd om naturen.

Artikel 30 handlar om barn som tillhör minoriteter eller ursprungsfolk. I Sverige finns barn som är samer, Sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. De har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion.

Artikel 31 handlar om att barnet har rätt till lek, vila och fritid.

Barn har rätt till lek, vila och fritid.

Artikel 32 handlar om att skydda barnet mot farligt arbete.

Artikel 33 handlar om att skydda barnet mot narkotika.

Artikel 34 handlar om att skydda barnet mot att vuxna tvingar dem till sex eller att barnet tvingas att sälja sex.

Artikel 35 och 36 handlar om att skydda barnet mot att bli utnyttjat på något annat sätt.

Det kan vara att någon säljer ett barn för att barnet ska arbeta i en fabrik.

Det kan vara att någon tar ett barn från föräldrarna för att sälja barnet till en annan familj.

Men det är också ett skydd mot alla andra sätt att utnyttja barn som någon kan komma på.

Artikel 37 handlar om att skydda barnet mot dödsstraff, livstids fängelse och tortyr.

Tortyr är när man plågar en person för att den ska berätta något.

När det är en rättegång mot ett barn har barnet rätt att få hjälp av en jurist,

en person som har kunskap om lagar.

Barn som sitter i fängelse får inte bli dåligt behandlade.

Barn ska inte vara i samma fängelse som vuxna.

Barn som sitter i fängelse ska kunna få besök av sin familj och brevväxla med sin familj.

Artikel 38 handlar om att barn inte ska vara soldater.

Artikel 39 handlar om att länderna ska hjälpa barn som har blivit utnyttjade så att barnet kan må bra och leva ett vanligt liv.

Det kan vara barn som har varit soldater i krig.

Artikel 40 handlar om barn som är misstänkta för något brott.

Länderna lovar att behandla barnet bra och att ge barnet en rättvis rättegång.

Artikel 41 handlar om att länderna gärna får göra mer än det som står i konventionen för att ge barnet rättigheter.

Artikel 42 handlar om att länderna lovar att se till att både barn och vuxna vet vilka regler som finns i barnkonventionen.

Artiklarna 43-54 är regler för hur länderna ska göra för att följa barnkonventionen.

Kommittén för barnets rättigheter

I FNs hus i staden Genève i Schweiz arbetar en grupp människor som ska se till att länderna följer reglerna i barnkonventionen. Det är FNs kommitté för barnets rättigheter. Länderna ska då och då lämna rapporter till FN-kommittén.

Länderna lovar också att människor i landet ska få läsa rapporterna för att kunna diskutera vad som är bra och dåligt för barnen i landet. Det är Socialdepartementet som gör den svenska regeringens rapporter. Det går att beställa Sveriges rapporter gratis från Socialdepartementet.

I FN-kommittén arbetar arton personer.
De kommer från olika länder
och alla är barnexperter.
Experterna läser ländernas rapporter.
Ibland finns det flera rapporter från samma land.
Föreningar som arbetar för barnets rättigheter
kan göra egna rapporter om hur barn har det i landet.

Sedan har FN-kommittén ett möte.
Några personer som arbetar för landets regering
kommer dit.
De får svara på frågor om vad de har gjort för barn
och vad de tänker göra för att det ska bli bättre.

FN-kommittén är ingen domstol.
Den kan inte straffa länder som låter bli
att följa reglerna i barnkonventionen.
Men FN-kommittén kan ge förslag på
vad länderna kan göra för att det ska bli bättre.
Ibland kan länderna få hjälp av FN
eller av andra länder.
Meningen är att barn ska få sina rättigheter.

FN-kommittén arbetar på flera olika sätt

FN-kommittén kan kalla en regering till ett möte när som helst.

Det kan vara om FN får veta att barn blir mycket dåligt behandlade i ett land.

Kanske har något barn skrivit ett brev till FN-kommittén och talat om vad som händer.

FN-kommittén kan ordna möten för att prata om särskilda problem.

Det har varit möten om barn i krig,

barn som har farliga arbeten,

flickors rättigheter och

barn som sitter i rullstol eller har andra funktionshinder.

Fler länder har börjat tänka på barns rättigheter

Naturligtvis följer inte alla länder reglerna i barnkonventionen.

En del länder bryter mot många regler.

I en del fattiga länder har barn farliga arbeten.

Det är kanske så att flickor

och barn med funktionshinder inte får gå i skolan.

De flesta länder har svårt att följa alla regler.

Också Sverige har fått kritik av FN-kommittén.

Men politiker i många länder har börjat tänka mer på barns rättigheter när de bestämmer olika saker. Flera länder har fått nya lagar som är bra för barn.

I flera länder arbetar nu barnombudsmän som kontrollerar att landet följer reglerna. I Sverige finns Barnombudsmannen sedan år 1993. Lärare och andra som arbetar med barn får lära sig om barnets rättigheter. Nya föreningar har börjat arbeta för barnets rättigheter. Biståndsorganisationer tänker mer på vad som är bra för barn när de hjälper människor i fattiga länder. De här sakerna har länder visat i sina rapporter till kommittén för barnets rättigheter.

Men nästan inget land har kunnat visa att de gör på något nytt sätt när det gäller att fråga barn vad de tycker.

I artikel 12 står det att länderna ska se till att barn ska få säga vad de tycker och vara med och påverka. FN-kommittén har sagt till ländernas regeringar att de ska ge barn mer att säga till om i skolan.

Länderna ska se till att barn får vara med och bestämma.

Barnets rättigheter i framtiden

Nu har barnkonventionen funnits i mer än tio år. Nästan alla länder har lovat att följa reglerna. De flesta länder har lämnat rapporter till FN-kommittén.

Nu är det dags att se till att barnen verkligen får de rättigheter som finns i konventionen. Därför är det viktigt att människor vet vilka regler som finns i konventionen. Då kan de börja diskutera hur det kan bli bättre för barn i Sverige och i andra länder.

Det här är Utrikesdepartementets skrift
**Konventionen om barnets rättigheter
omskrivna till lättläst.**

Thomas Hammarberg har skrivit texten.
Lena Erika Falk på Centrum för lättläst har skrivit
den lättlästa texten.

Den lättlästa texten är skriven med korta meningar
och utan så många svåra ord.
Men allt det viktiga finns med.

Fler exemplar av skriften kan beställas kostnadsfritt
från

Utrikesdepartementet
Press-, informations- och kulturenheten
103 39 Stockholm
Telefon: 08 - 405 10 00
E-post: information-ud@foreign.ministry.se
Webb: www.ud.se

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet